

НАДДНІСТРЯНСЬКИЙ ДІАЛЕКТ У МОВІ НОВЕЛ
ТА ОПОВІДАНЬ БОГДАНА ГОЛОДА

У статті розглянуто використання наддністрянської діалектної лексики у новелах та оповіданнях Богдана Глода. Проаналізовано фонетичні та морфологічні риси, описано тематичні та лексико-семантичні групи наддністрянських діалектизмів.

Ключові слова: наддністрянські діалектні риси, південно-західні говори, діалектні фонетичні явища, діалектні морфологічні риси, лексичні діалектизми.

Однією із характерних особливостей малої прози Богдана Голода є добре чуття народного слова, розмовної стихії, місцевої говірки. Мовлення персонажів його новел і оповідань, зазвичай простих опільських селян, добре відбиває основні риси наддністрянського діалекту. Зупинимось детальніше на тих різнорівневих наддністрянських діалектних рисах, які засвідчено в мові прози новеліста.

Із наддністрянських діалектних фонетичних явищ вкажемо на такі.

Голосний [а] після м'яких приголосних і шиплячих, як і в багатьох інших південно-західних говорах, переходить в голосні переднього ряду [и], [е], [і]: – Що ви, ґазди, хочете за тотово *пацетко?* – питає селянин продавця (На базарі гроші крали, с. 40); Що му, – каже, – не напхаласі пакуночка, а він такої не *взєв* (На прийомі, с. 51); Йдіт в тоті двері до начальника. Як він Вас прийме, то Ваше *щісцє* (По годині, с. 48).

У зворотній частці *ся* на місці [а] виступає звук [і]: Він свого коника, що йому привела покійна Ґанька, як *сі віддавала* за него, так раз побив, що той за три дні здох, – зітхала нанашка (Страждання, с. 132); Не *жу-рисі*, Стаху. Добре, що операція *вдаласі* (Пожертва, с. 120).

У префіксі *ви-* на місці [и] вимовляється [і]: Та й кажу: *вібачте* мені, пане начальник, але не мала чим прибути до обіду (По годині, с. 48); А мудрих не стало. Мудрих *вібили* (Грішник, с. 118).

Ненаголошений [а] зазнав лабіалізації перед [ў]: Я потому питаласі в Андрія, то він *казов*, шо то слово означає “дуже точний” (По годині, с. 50); – То *провда...* (На прийомі, с. 51); – Але ж не *встидовсі?!* (Сильний, с. 54); – Та що ти, *Словку?* А хто би нас лікував тоді? – бив аргументами Дозик Возуленька... (В шпиталі..., с. 62).

Ненаголошений [о] вимовляється як [у] не лише перед складом із [у], а й із лабіалізованим [о]: Недавно Богдан Косьців розбирав стару *студо-*лу і хлів, то мусив в замку рубати дерево!... (Майстри, с. 55).

Перед початковими голосними [о], [а], [і] дуже часто з'являються протетичні приголосні [в] або [г]: А обіцяв щось допомогти? – *Вобіцєв*. А як же! (Форшпан, с. 34); – Е-е, не кажи, *Волексо* (У колгоспі, с. 37); Вона швидка в роботі, але як ї зачепити, то *востра* на язик, як бритва (На прийомі, с. 51); Шо то старі *вочи*! Прости ми господи! (У вікні, с. 109); Ще би тільки *вотави*, та й можна зимувати (Кліщева земля, с. 113); – А як вмру, прийми мене до себе, пригорни мене, *вобійми* мене навіки (Кліщева земля, с. 111); – Я вам, хлопці, скажу трохи інакше. Мій тесть – *Гандрух* Сколик (В млині, с. 59); – А тепер давайте подивимсі глибше. Вдамосі, як то кажут, до *гісторії*, – не на жарт розійшовся Славко (В шпиталі..., с. 63); Дурний ти, *Гільку*, дурний! (Остарбайтер, с. 85); – В тридцять восьмим році, пане, я вернувсі з зарібків аж з *Гамерики* (Компенсація, с. 93); Чи то Вас хтось післав мене *гатакувати* (По годині, с. 49).

Звук [л] у звукосполуці *-льн-* в окремих лексемах твердий: Думаю си, такий добрий *началник* вартує в мене (Не по-люцьки, с. 69); А якось пішла м просто до *началника* (На прийомі, с. 51).

Звукосполучення губних приголосних із [й] не має епентетичного [л] у дієслівних формах: Не досить, жи обкрадают нас, то ше сі *див'ют* би-сте шо сами в кишеню всунули! (Злодій і громада, с. 82); А відки я знав, що з мене таке *зроб'ют*? (Остарбайтер, с. 84); – Ганно! Віддай ім ті марки. Най сі *здав'ят* (Остарбайтер, с. 86); Я тебе так *люб'ю*, я за тобов так банував, а ти мене зрадила аж на п'їдисіть літ?! – шепотів, як молитву, Максим (Кліщева земля, с. 111); Як не заплачут, то хоч сі *скрив'ют*, – втішає Чорнодолюка Гнат (Пожертва, с. 120). Лексикалізовано звук [й] асимілюється носовим приголосним [н]: Вуйка Магомета в селі всі називають або *Мнеконьким*, або Благим. Певне за характер (Мнеконький, с. 75); То я собі на *памнетник* складов (Пожертва, с. 120); О-о! Тих хлопців я *памнетаю*! (Майстри, с. 55).

В окремих словах відбито метатезу (*вогорити*) та ствердіння [ц'], [с'] (*працувати, дес*): Бери тушонку на хліб, вогірок та й *вогори* (В липні, с. 58); Я того вже не пам'ятаю, малим ще був, але тоді в селі про то всі *вогорили* (Сильний, с. 53); Правда, жи мусимо сі *напрацувати* в полі (В млині, с. 59); Видити, – каже, – ми задля Вас поза годину навіть *працуюєм...* (По годині, с. 50); Та-а... знаєте, *дес* там, в хаті... – чesав потилицю непрактичний молодий газда (Майстри, с. 55).

Засвідчено спорадичну заміну [ч] на [ц] у сполучнику *чи*: На їх місци могла бути моя *ци* ваша дитина (На прийомі, с. 51); Ті як зробили замок в дубовім бальку, *ци* в дубові платві, то най сі сховают теперішні зварені *ци* вимуровані! (Майстри, с. 55).

Наддністрянські діалектні морфологічні риси, заманіфестовані в новелах та оповіданнях Б. Голода, репрезентовано передовсім формами словозміни різних частин мови. З-поміж них виділяють такі.

Іменники I відміни та узгоджувані з ними прикметники та займенники у формі орудного відмінка однини мають закінчення *-ов*, паралельно *з-ою*, як і в більшості говорів південно-західного наріччя: Я так 'го замотувала *чистеньков платинов* (Не по-люцьки, с. 69); – Та я сама, якби була *дівков*, то би...ха...(По годині, с. 47); Така собі молоденька, чорненька, не маю що казати, вродлива панянка, і давай зо *мнов* сварити (По годині, с. 48); Викликав він ту саму чорнявку з таков великов *папков* (По годині, с. 49); Так, Так! Аби-с знала: більше я сі з *тобов* мордувати не буду. – Будь мені *любов!*.. Будь мені *милов?*.. Будь мою на все життя, що мені сі лишило!.. – розпашівся від тих слів Максим (Кліщева земля, с. 111).

Іменники другої відміни у множині та множинні іменники в місцевому відмінку мають закінчення *-ох*: Чекай, подивишся, на яких *коньох* совіти прийдуть (Німецькі ваговози, с. 24); Теперечка мої діти ходет в своїх *чоботьох*, і їдет свій хліб... (Злодій і громада, с. 83); Спочатку тяжко було. Два рази 'ям був битий канчуком *по плечох*, а потім... – зробив паузу Олекса... (Компенсація, с. 93); Йой, шо то мене так заболіло, закололо в *грудьох?* (У вікні, с. 109).

У формі орудного відмінка однини іменників *гній*, *щастя* виступає закінчення *-ом*. Але зато він єден буде тягнути плуг чи сани з *гнойом* (Німецькі ваговози, с. 23); І була-м щаслива, доню, своїм наймицьким *щістьом* (Наймитьське щастя, с. 88); На місці літературного закінчення *-ам* у формі давального відмінка іменників *люди*, *діти* засвідчено флексію *-ом*: – Сам не спиш і *людьом* не даєш, – сварилася Текля (Кліщева земля, с. 111); Ну, а вона, газдо, хочень дає так молока, жеби двом *дільом* стало забилити каву на снідане? – збиває ціну покупець (На базарі гроші крали, с. 40).

Зрідка трапляються залишки форми двоїни: Та й кажу'му: та я лиш на *дві слові* (По годині, с. 48).

Простежується тенденція до вирівнювання відмінювання прикметників за твердим типом основи: – Ви, – каже, – *самотна*, за Вас нема більше кому звідати (По годині, с. 49); А він мені на то: „Ви, – каже, *здалека?*” – Здалека, – відповідаю. – Аж з *Середного!* (По годині, с. 48).

У складених числівниках від одинадцять до двадцять, а також двадцять, тридцять звук [д] заступає приголосний [й]: Ви, каже, читати вмієте, чи не? Перед вашим носом великими буквами написано, що ми приймаємо людей лише до *дванайцетой*... (По годині, с. 48); – Шо Ви,

газдо, хочете за тотово пацетко? – питає селянини продавця. – *Двайціть* п'єтку... (На базарі гороші крали, с. 40); – Сімдесіть-вісімдесіть корців з гектара! То так гі *двайціть* корців з діжки (В млині, с. 61); – На то що, ми не пам'ятаєм, на яких вони прийшли в *трийціть* див'єтім? – підтримав Семка Гиршків Штефан (Німецькі ваговози, с. 24).

Поряд із повними відмінковими формами особові займенники мають енклітичні форми. Займенник *я* в давальному відмінку має енклітичну форму *м'я, ми*: То, простіт, *м'я*, люди добрі... (Злодій й громада, с. 32); Свиня, кури, качки, гуси, ендики є? Є!.. А теперичка ще змелю своєї пшенички, та що *ми* біда зробиє? (В млині, с. 59). Цей же займенник у знахідному відмінку має енклітичну форму *ми*: Не винна я, Господи! Не винна!.. Не винна і в тім, що будут *ми* з такої хати нещасної виносити (Наймиське щастя, с. 87). Займенник *ти* в давальному відмінку має енклітичну форму *ти*, а в знахідному – *тя*: Най *тя* Бог простит! Прощаєм *ти*... (Злодій і громада, с. 82); Прошу *тя*, дитино, вислухай мене до того, як ксьондза закличеш!.. (Наймиське щастя, с. 88). Займенник він в давальному відмінку має енклітичну форму-*му*: Довго перед тим думала, що *му* маю взяти (Не по-люцьки, с. 69); у знахідному відмінку – *го*: А сего мудрагелика тато за Польщі вдаривсі у політику. І то так заповзято, що *'го* посадили! (В шпиталі, с. 63). У формі давального відмінка засвідчено також енклітики зворотнього займенника *себе*: *Я си* дав таку обітницю, що пожертвую тими грішми на Наталчине здоров'я (Пожертва, с. 120).

Із діалектних форм займенників можна назвати ще редуplikовані *тота, тото, тоті*: Гінтересно, яка то тетерка *тота* Німеччина? (В млині, с.60); Хто понабудовував *тоті* великі міста, куда втікают премудрі наші *газди і газдиньки*? (В шпиталі, с. 64).

У закінченнях дієслів 3-ої особи однини II дієвідміни і 3-ої особи множини обох дієвідмін виступає твердий [т]: Бо мій вон *сидит* без роботи і не годен нікуди виїхати... (Щаслива, с. 107); Дуже *любит* вона Миросе (У вікні, с. 109); Пенці не *платет*, роботи ніякої, вкрасти нема що (В млині, с. 59); Тестева не пускає, каже: „Тебе там знов *лишут*” (В млині, с. 60); – А пшениці, знаєте, хлопці, кілько там *берут*? (В млині, с. 60); – Господи!.. Та за шо с ми так покаров?! Та в чім тепер мої діти до церкви *вийдут*? – шепоче пересохлими губами богобоязливий чолов'яга, що не скривдив ніколи й комаху Божу (На базарі гроші крали, с. 40); Вони шо там *роб'ют*? Лиш *сидят* і атрамент *списуют*... (По годині, с. 48).

Твердий [т] засвідчено і в закінченнях форм наказового способу в 3-ій особі однини та в 2-ій особі множини: – *Най* ти Бог *простит*! (Зло-

дій і громада, с. 82); – Ви, хлопці, *говорім* своє, а я буду своє, – ви-тирав до мішка масні від консерви руки Дозик Вишиванюк (В млині, с. 59); – *Закусім*, вуйку! *Берім* печеню. Не гнівайтесі. Чим хата багата... (Майстри, с. 56); – Натє, – каже, – ключ і *запрім* нас, би нам ніхто не заваджав, заким будем шукати папку сеї шановної пані (По годині, с. 49).

Минулий час дієслів має фонетично змінені залишки колишнього перфекта. Перша особа однини: Так я *'м став* їздовим (В шпиталі, с. 63); *Робив 'ям*, ци не робив, а день такой стратив! (Майстри, с. 57); Давайте, я вам ліпше розповім, як *їздила 'м* за сапсидіями... (По годині, с. 47); – Там... *зарізала 'м* курку... Вам і Вашим дітям. Сиру відтиснула, трохи яєць назбирала і хліб свіжий спекла. Більше *'м не мала* ніц... (Форшпан, с. 34). Друга особа однини: Ну, думаю, хлопе, *пропав 'іс* (В млині, с. 59). Перша особа множини: Хочут три тисячі долярів. А я де їх возьму?! І так *їсмо поназичували*, бо сі стягали на ту хатчину... (Щаслива, с. 107); – Гріх би-смо мали, якби-смо сі відкинули від такого... (Майстри, с. 56). Друга особа множини: В кого *сти були?* – цікавилися Гусариха (Форшпан, с. 34); І що, *пішлисти* з нічим?... (По годині, с. 48); – Я Вам, – каже, – зателефоную, аби-*сти* нас *відперли* (По годині, с. 49); – На півцегли надвір-*ести* *вилізли!* (Майстри, с. 56).

Із діалектних службових частин мови відзначимо частки *такой, не:* – Бо то, я вам скажу, наші люди *такой* нездалі... (На прийомі, с. 51); Але то ксьондз, газдиньки... Мій старий каже, що з часів Танчака він ще такого не чув і не видів... – Та бо *такой* так! (По годині, с. 47); – Е-е, *не.* Німец не дурний, – перечив Семко Мацюк (Німецькі ваговози, с. 24); Вже як кошик трохи спорожнів, ану, гадаю, зайду, спитаю, чи мені вийде сапсіндія, чи *не...* (По годині, с. 47);

– сполучники *жи, же, ци, гі:* – Клянуся Вам, доктор, найдорожчим, дітьми своїми, *жи* я Вже не видам (Форшпан, с. 33); Не винна-м в тім, *же* дитина, донечка моя єдина, промучиласі в тяжкій праці і стала вдовицев у молоді роки... (Наймитське щастя, 87); – Що Вам, Семку, приснилось щось, *ци* що? (В шпиталі..., с. 65); На їх місци могла бути моя *ци* ваша дитина (На прийомі, с. 51); То так, *гі* дваїцїть корцїв з діжки... (В млині, с. 61); – А в нас є такий здібний фелшар, *гі* Славко каже, – відступали опоненти (В шпиталі..., с. 62).

Засвідчено також наддністрянські діалектні вигуки *агій, йой:* – *Агій...* На то, як вона собі таке виховала? – А він що – в криміналі? – вже боязко цікавилися у Микити (Смерть рецидивіста, с. 175); *Йой,* не кашляй, Семцю! *Йой,* не рани свої груди і моє серце! *Йой,* Господи, знов кров! (Від дзвінка до дзвінка, с. 154).

Богдан Голод в мові своїх художніх творів використав помітний пласт діалектної лексики з наддністрянських говірок. Лексичні діалектизми репрезентують найрізноманітніші тематичні й лексико-семантичні групи, а їх використання зумовлено тематикою новел та оповідань, намаганням автора відбити мовленнєву автентику опілян.

Із назв осіб у прозі письменника використано різні номінації осіб, зокрема назви осіб за спорідненістю і свояцтвом, такі як *вуйко* ‘дядько по матері, брат матері’, *стрий* ‘дядько по батькові, брат батька’, *стрийна* ‘жінка стрія, брата батька’, *тета* ‘тітка, сестра матері або батька’: – А-а, хто був?.. Но! Хто передавав лист? Як сказати *вуйкові?*.. – О, так, пані! Скажете, що Мусій Шкрабач, син сестри рідної... (Лист до Канади, с. 142); А ви візьмете в *стрия* Івана його жеребну кобилу, а свою даєте на якийсь час *стриєві* (Форшпан, с. 33); – Ая-я. Тоди, *стрийно*, був дуже вітер, і горіло так, же ратувати не було права... (Щаслива, с. 106); Ще через кілька тижні приїхала родичка Катерини із заповітом. Вона й розповіла мені, як померла старенька остарбайтерка. – Того дня замісила собі *тета* тісто на млинці (Спогади, с. 91). Із назв осіб за родом їх діяльності засвідчено *фірман* ‘візник’, *дохтор* ‘лікар’, *касиєр* ‘касир’: Коц кинув з коня Боршів Іван, що мусів бути сьогодні, на Різдво, за *фірмана* (Остання облава, с. 22); Та наш фелшар в селі, мудріший від всіх сих *дохторів* разом взятих! (В шпиталі... , с. 62); Прилітаю, а мені *касиєр* каже: – Н-е, відправивсі точно... (По годині, с. 50). Привертають увагу діалектні назви осіб, якими послуговуються при звертанні до старших людей, зокрема *нанашко*, *вуйко*: – Ай, *нанашко*, що то за коні? Лиш їдет багато, – перечив йому Йойна, що не мав своїх коней, але любив їх дуже і хотів їх мати (Німецькі ваговози, с. 23); – Е-е не, *нанашко*! Такого не може бути... (По годині, с. 49); Молода Газдинька припрошує: – Закусіт, *вуйку*! Беріт печеню (Майстри, с. 56). Зафіксовано також і діалектну назву осіб за майновим станом – *газда* ‘господар’, як і фемінітив до нього *газдиня*: Попоравшись з обідом, у неділю вслід за *газдами* висипали на вулицю й *газдиньки* (По годині, с. 47). Діалектні назви особи за віком репрезентує номінація *паненка* ‘молода, неодружена дівчина’: Така собі молоденька, чорненька, не маю що казати, вродлива *паненка*, і давай зо мнов сі сварити (По годині, с. 48). Опільські діалектні оцінні назви осіб засвідчено номінаціями *бахур* ‘хлопчисько, бешкетник’, *покропивниця* ‘позашлюбна дитина’, *хлоп* ‘селянин, мужик взагалі’, *сарака* ‘бідолаха’: Бо куди не звернеться на старості, всі кепкують з нього, як із *бахура* якогось (Компенсація, с. 92); – Завинив! І то фист завинив! Через се дитину мою всі *покропивниці* обзивали, а мене – покритков... (Наймитське щастя, с. 87); – Та бо вони си думають, жи з *хлопами* тра по-хлопськи, не вірут, жи й серед *хлопів* є мудрі, чемні

(На прийомі, с. 52); Колись, як був молодим, як був здоровим, то, напевно, такої крав *сарака* (Злодій і громада, с. 82).

У новелах та оповіданнях Богдана Голода добре заманіфестована опільська діалектна побутова лексика. Назви одягу, матеріалу, з якого він виготовляється, супровідних речей, які носяться в одязі, та взуття засвідчено діалектними номінаціями *сподні* ‘штани’, *кацабайка* ‘утеплена безрукавка’, *куфайка* ‘стьобана куртка на ваті’, *цайт* ‘цупка бавовняна тканина’, *барлаки* ‘сукняні чохла, які натягають на чоботи взимку’, *паляруш* ‘гаманець’, *дзигарнічка* ‘мундштук’: Колись сі *сподні* були на мене добрі? Були! А тепер задовгі! (Таки маленький, с. 73); – Дідусю! Дідусю! – Шарпав за рукав дідової *кацабайки* Семен. – А в тюрмі цікаво? (Злочин, с. 158); Тому й маємо замість раю – пекло, – витирає рукавом *куфайки* піт з очей (Чистилище, с. 177); – Та жи то не *цайт* якийсь, шо ви собі дозволієте казати “Задорого”... (На базарі гроші крали, с. 40); На ноги бери *барлаки* – Не так сунісі і в ноги тепліше (Остання облава, с. 21); Олекса прийшов до тям. Заховав гроші в саморобний “*паляруш*” (Компенсація, с. 95); Поруч тато курили зі своєї довгої *дзигарнічки* (Картуз, с. 17).

Із опільської побутової лексики засвідчено такі назви їжі, напоїв, як *чоколяда* ‘шоколад’, *льоди* ‘морозиво’, *цитрина* ‘лимон’, *помаранча* ‘апельсин’, *гербата* ‘чай’: Він приймив мої дикументи, а я му за то *чоколяду*. Він з тов *чоколядов* та й за мнов (На прийомі, с. 51); Семко відважив на око добру ложку білих, як сметана, *льодів* і втиснув у паперовий пугар (Льоди, с. 15); Час від часу передає і *цитрини*, і *помаранчі* (У вікні, с. 108); Замовкла Анелька на хвильку, зробила ковток *гербати* з медом і по хвилі продовжила (Наймиське щастя, с. 89).

Із назв хатніх речей, меблів, начиння, побутових дрібничок використано діалектні найменування *путня* ‘відро’, *рондиль* ‘сковорода’, *бамбетель* ‘дерев’яний диван’, *ферія* ‘шклянка, гранчак’, *пугар* ‘шклян-ка, чарка’, *ферфляша* ‘металева посудина з закруткою для зберігання рідини’, *броцак* ‘наплечник, рюкзак’, *коц* ‘шерстяна ковдра’, *тачівка* ‘валок качати білизну’, *маглівниця* ‘рубель для качання білизни; качалка’: – Кажут, же вицеркала корову, вийшла на подвір’я, пустила *путню* з молоком і тільки йойкнула тихесенько... (Щаслива, с. 105); Я вже як на розпеченім *рондлі* сиджу (По годині, с. 50); Потім п’ять-шість німців сідали і ставали на широку, як *бамбетель*, спину ваговоза, ще декілька бралися за хвіст і застигали перед об’єктивом (Німецькі ваговози, с. 23); А мій, най там з Богом спочиває, як тільки *ферію* перевернув у себе – відразу з кулаками битисі ліз (Щаслива, 107); – Двоє, то двоє, – набивав паперові *пугарі* Семко (Льоди, с. 15); – Їсти можеш мені не давати в

поле. Але постав в *броцак ферфляшу* з водов (Кліщева земля, с. 113); На середині сидів закутаний старим *коцом* Дмитро Шайноків і тихо стогнав (Остання облава, с. 22); А мама купали мене і спати вкладали. А самі ще тачали *тачівкою* і *маглівницею* простирадла, обруси і сорочки для нас (В неділю рано віночки святити..., с. 10).

Опільські діалектні назви *кират* ‘кінний привід’, *пйон* ‘тягарець на довгому тонкому шнурку, за допомогою якого при муруванні визначають рівень по вертикалі’, *фіра* ‘підвода’, *кульнак* ‘люшня; дерев’яна деталь, яка зв’язує вісь воза з полудрабком’ репрезентують назви речей господарського призначення або їх частин: Настя була багачкою <...> Мала свій ліс, млинок, *кират* (Сутич, с. 122); Шо ви *пйона* не видити, ци шо? Ану, Семене, розбирай сей рид!.. (Майстри, с. 56); *Фіру* зібрав сам зі старих коліс і осей, що познаходив на колгоспнім подвір’ї (Кліщева земля, с. 111); – Він ти потрафив на Андрія сам-їден вночі витягнути з подвір’я Пилипа Васильовича віз, перетягнути через ціле село і затягти його в ріку так, що лиш *кульнаки* з води стирчали (Сильний, с. 53).

Місцеві назви мір засвідчено лексемами *морґ* ‘міра землі, що дорівнює 0,56 га’, *корець* ‘міра ваги, центнер’: Мала понад двадцять *морґів* поля (Сутич, с. 122); Але ж і зібрав! Майже шість *корців* вийшло з діжки (В млині, с. 59).

В мові малої прози письменника використано деякі опільські діалектні назви соціальних, господарських установ, зокрема *дідорня* ‘пансіонат для самотніх старих людей’, *кримінал* ‘тюрма’, *бюрко* ‘невелика фірма’: Микита Крутифіст, що виконав свій сільрадівський обов’язок, залишаючи Ганну в *дідорні*, не забув додати: – Ви тут дуже не церемоньтеся з нею. Знаєте, хто вона? ... (Смерть рецидивіста, с. 174); Ніхто не хотів зв’язуватися з ним, бо не знав, на що спроможний Семен і чого навчили його „в *криміналах*” (Смерть рецидивіста, с. 167); Аж до Львова сі вдер і має там навіть якесь своє *бюрко*. І що з того? (В шпиталі..., с. 62).

Впадають в око діалектні локативні номінації *сутич* ‘місце, де скидають сміття’, *посіч* ‘ділянка лісу, місце, де заготовляють дрова’: Тепер тут *сутич*. Уся вулиця сміття скидає, а в не відведеній ніким воді очерет проростає та жаби квакають (Сутич, с. 122); Хто поїде в *посіч* за дровами? (Гніда, с. 25).

Поодинокими опільськими діалектними номінаціями представлена військова (*канон* ‘гармата’, *фузея* ‘рушниця’), медична (*шпиталь* ‘лікарня’, *застрик* ‘укол’), канцелярська (*каламар* ‘чорнильниця’, *атрамент* ‘чорнило’, *олуфко* ‘олівець’), перукарська (*фризура* ‘зачіска’), повстанська (*криївка* ‘сховище’) лексика: – О! О! – видите, вуйку, до чого ті коні? Аби *канони* тегати і фотографуватисі <...> (Німецькі ваговози, с. 23); Підійшов ближче тільки голова сільради Микита Крутифіст, який

мав бути за понятого, голова колгоспу Орест Паук і сторож Мирон Шувера, якому дружина принесла *фузею* з дому (Злочин, с. 163); Хто бував у наших сільських *шпиталях*, то, напевне, знає, що більшість тамтешніх пацієнтів не є тяжко хворими людьми (В шпиталі..., с. 62); В руці *каламар*. Його треба нести рівно і обережно, щоб не розхлюпати через вузьке горло чорнило (Картуз, с. 17); Вони що там роб'ють? Лиш сидят і *атрамент* списують (По годині, с. 48); Зрештою, коли помру, то моя пам'ять вже не дасть нікому нічого. Тому час від часу вдаюся до *олуфка* (Мнєконький, с. 76); Я тебе сам пострижу. Рівненько-рівненько! Бо більше ніхто не вміє таку *фризуру* зробити тобі! (Кліщева земля, с. 114); Одних совіти забрали в тюрми, а потім відправляли в Караганду або Магадан, інших стріляли в полі, лісі чи на своїх городах, а то й подвір'ях, коли вони бігли до *крийвки*, щоб заховатись (Дунай, с. 19).

Із опільської діалектної лексики на позначення абстрактних понять використано такі назви, як *форшпан* 'різновид повинності, що передбачав перевезення когось чи чогось власним кінним транспортом', *трафунок* 'випадок', *бізис* 'бізнес', *сапсіндія* 'субсидія': Всі, хто мав коней, у війну форшпанили на німців. Так це слово „*форшпан*” і осіло в свідомості селян. Ще донедавна його час від часу можна було почути в наших селах в старих газдів, які мали колись своїх коней (Форшпан, с. 32); То буде розмова про урожай, погоду, політику. А ще про різні „*трафунки*”, якими так багаті наші села (Сильний, с. 53); А що взяла слово відразу за Анелькою, то й собі розпочала з „*сапсіндій*”... (На прийомі, с. 51); Мій зеть Юрко має якийсь *бізис* (На прийомі, с. 52).

Із іншочастиномовних опільських діалектизмів, використаних Богданом Голодом у мові своїх новел та оповідань, назвемо лише найхарактерніші. Це прикметники *файний* 'гарний, добрий', *нехарапутний* 'неакуратний, неохайний', *мацьонький* 'маленький', *цуговий* 'великий, сильний, міцний': Тра було і Вам піти до нього. То *файний* чоловік! – Та я вже була в доброй людини. Та й Бог добрий... (Форшпан, с. 34); Ну що: я вже така *нехарапутна* чи така бідна, що в мене не можна брати? – знову хлипнула Юстинка. – Тажи в хаті в мене чистенько, сама знаєш. Та й вбрана 'м не найгірше (Не по-люцки, с. 70); Від великого до *мацьонького*... один крок (Таки маленький, с. 73); – О-о, се, хлопці, я розумію, є *цугові* коні, – прицмокував беззубим ротом старий Бандура, котрий розумівся на конях (Німецькі ваговози, с. 23); Із діалектних дієслів засвідчено *газдувати* 'господарювати', *форшпанити* 'виконувати форшпан', *мругати* 'моргнути', *знимкувати* 'фотографувати', *зицирувати* 'командувати, керувати, муштрувати', *вінувати* 'давати посаг', *чисувати* 'очікувати смерті': Совіти нагло заходили і бралися *газдувати* в чужій хаті (Вибо-

ри, с. 30); Всі, хто мав коней, у війну *форшпанили* на німців (Форшпан, с. 22); Я 'му *мругаю*, на мігах показую, прошу, би був тихо, прошу би ми не ганьбив, та що ви!.. (Не по-люцки, с. 69); За всім гість уважно спостерігав, усе „*знижкував*”, співав і танцював. Наче в молоді роки (Старшинське весілля, с. 80); То добра душа, але вона ще не навчена людьми *зицирувати* (На прийомі, с. 51); Обоє – роботящі, тямущі, спочатку самі, а потім із сином Зеником успішно господарили на земельці, що їм батьки *вінували* (Сутич, с. 122); – А чулисте, хлопці, що Максим Королевич вже *чисує?* <...> Я вчора був у него, – продовжував Петро. – Там вже нема кому жити... (Сильний, с. 53); Діалектні прислівники засвідчено лексемами *борше* 'швидше', *фист* 'дуже, сильно', *фертик* 'досить, достатньо': Чому *борше* такого не було?.. Га? (У колгоспі, с. 36); Завинив! І то *фист* завинив! (Наймиське щастя, с. 87); Так, так! Аби-с знала: більше я сі з тобов мордувати не буду! *Фертик!* (Остарбайтер, с. 85). Характерним для наддністрянського говору, як і для багатьох інших південно-західних діалектів, є займенник *ніц* 'нічого': Сиру відгиснула, трохи яєць назбирала і хліб свіжий спекла. Більше 'м не мала *ніц*... (Форшпан, с. 34).

У мові новел і оповідань Богдана Голода вжито й окремі опільські діалектні фразеологізми, пор. *широкої кости* 'кремезний, міцний, сильний, здоровий', *грати мармуліка* 'прикидатись', *молоти дурного* 'базікати, говорити зайве', *собі на муку* 'дуже тяжко', *йде, як жидам мулярка* 'дуже погано', *атак серця* 'інфаркт міокарда': *Широкої кости* був хлоп. Та що то казати: не хлоп, а ведмідь був. Він ще малим, як припер небіжчика Ягайла на городі вилами, то той просивсі в него, як дитина (Сильний, с. 53); – Бабо, *не грай мармуліка. Не мели дурного*. Ми були в банку і виділи підпис (Остарбайтер, с. 85); Жив Микита в своїй запущеній хатині, що стояла далеко за селом. Жив, як казали люди, *собі на муку* (Страждання, с. 133); Так тобі той торг йде, *як жидам мулярка* (По годині, с. 47); Господиню нашу вночі відвезли до шпиталю. Сказали доктори – „*атак серця*” (Остарбайтер, с. 86).

Таким чином, у мові новел і оповідань Богдана Голода засвідчено діалектні фонетичні, морфологічні, лексичні, фразеологічні риси. Різномірні діалектні одиниці, що їх фіксує передовсім мовлення персонажів, виконують важливі функції етнографічної ідентифікації їх як опілян, художньої переконливості зображуваного, типізації мовлення героїв та експресивізації художнього тексту.

1. Голод Богдан. Грішники / Богдан Голод. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003, – 192 с.

2. Шило Гаврило. Наддністрянський регіональний словник / Гаврило Шило. – Львів – Нью-Йорк, 2008. – 288 с.